

Piotr Pietrzak

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

KSZTAŁCENIE WYŻSZE NA RZECZ ROLNICTWA W POLSCE NA PRZYKŁADZIE SZKOŁY GŁÓWNEJ GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W WARSZAWIE

*HIGHER EDUCATION FOR AGRICULTURE IN POLAND BASED
ON WARSAW UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES*

Słowa kluczowe: rolnictwo, wiedza, szkolnictwo wyższe

Key words: agriculture, knowledge, higher education

Abstrakt. Celem pracy było przedstawienie przemian w zakresie kształcenia rolniczego w Polsce w latach 2007-2011. Na ich tle przedstawiono studium przypadku SGGW. Wiedza jako uniwersalny substytut staje się podstawowym zasobem we współczesnej gospodarce. Jest ona również konieczna w rozwoju rolnictwa, gospodarki żywnościowej oraz obszarów wiejskich. Szczególnie ważnym kreatorem wiedzy jest szkolnictwo wyższe. Istotną rolę mają do spełnienia w tym zakresie publiczne szkoły wyższe o profilu przyrodniczym.

Wstęp

Rolnictwo jest jedną z najważniejszych sfer gospodarki narodowej [Otoliński, Wielicki 2003], która zajmuje się produkcją strategicznego zasobu, którym jest żywność. Ponadto, wpływa na rozwój społeczny i ekonomiczny obszarów wiejskich oraz kształtuje ich strukturę przestrzenną. Należy podkreślić, że praca w rolnictwie pozostaje ważnym źródłem dochodów dla znacznej części polskiego społeczeństwa. Rolnictwo, przemysł spożywczy oraz szeroko rozumiane obszary wiejskie dla prawidłowego rozwoju potrzebują odpowiedniej wiedzy.

Celem pracy było przedstawienie zmian, które dokonały się w zakresie kształcenia rolniczego na poziomie wyższym w Polsce w latach 2007-2011. Jako ilustrację empiryczną wykorzystano Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Material i metodyka badań

Jako materiał źródłowy wykorzystano dane wtórne pochodzące ze sprawozdań publikowanych przez GUS, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) oraz przez Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (SGGW). Zakres czasowy badań obejmował lata 2007 i 2011. Do prezentacji wyników wykorzystaną metodę opisową, graficzną i tabelaryczną. W obliczeniach korzystano z MS EXCEL.

Wyniki badań

Potrzebę kształcenia rolniczego dostrzeżono w Polsce pod koniec XVIII wieku, a podjęto w I połowie XIX wieku wraz z utworzeniem Instytutu Agronomicznego w Marymoncie. Największa liczba studentów na kierunkach o profilu rolniczym kształciła się w końcu lat 70. ubiegłego wieku [Rudnicki 2013]. Naukę na tych kierunkach pobierało 39 tys. osób, które stanowiły prawie 9% ogólnej liczby studentów w Polsce. W późniejszych latach nastąpił stopniowy spadek liczby kształconych, zwłaszcza po przemianach ustrojowych. Mniejsze zainteresowanie kształceniem rolniczym wynikało prawdopodobnie z dużej uciążliwości zawodu rolnika, relatywnie niskiej jego gratyfikacji finansowej oraz niskiego prestiżu społecznego [Rudnicki 2013].

Studia na kierunkach rolniczych, do których zalicza się głównie rolnictwo, ogrodnictwo, zootechnikę, leśnictwo i weterynarię, dotyczą podobne problemy jak niemal całe polskie szkolnictwo wyższe. Obserwowane w latach 2007-2011 w skali całego kraju zmniejszenie się liczby studentów dotyczyło również tej grupy kierunków kształcenia. Należy zaznaczyć, że w przypadku rolnictwa, ogrodnictwa, zootechniki i leśnictwa był to jednocześnie największy spadek liczby studiujących wśród wszystkich kierunków studiów (tab. 1).

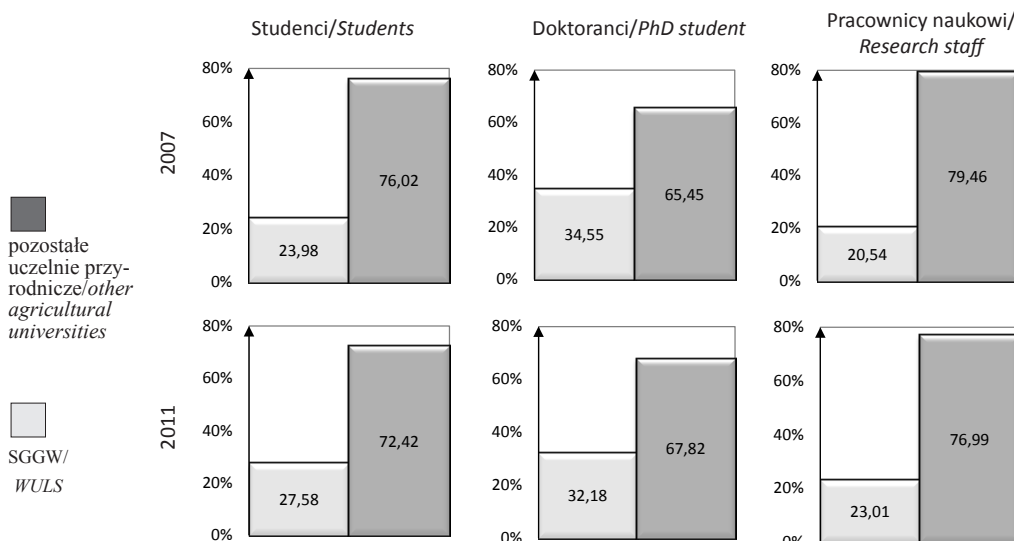
Tabela 1. Liczba studentów szkół wyższych według grup i podgrup kierunków studiów w roku 2007 i 2011
Table 1. Number of students of higher education institutions by group and subgroup of fields of education in 2007 and 2011

Grupa kształcenia/ Group of education	Podgrupa kształcenia/ Subgroup of education	Liczba studentów/ Number of students		
		2007	2011	zmiana/change 2007-2011 (2007=100)
Kształcenie/Education	pedagogiczna/teacher training and education science	56 456	37 170	66
Nauki humanistyczne i sztuka/Humanities and arts	humanistyczna/humanities	42 464	34 096	80
	artystyczna/arts	6 533	8 043	123
Nauki społeczne, gospodarka i prawo/ Social sciences, economy and law	społeczna/social	61 678	42 308	69
	ekonomiczna i administracyjna/business and administration	113 062	78 412	69
	prawna/law	14 269	12 135	85
Nauka/Science	dziennikarstwa i informacji/journalism and information	5 975	5 669	95
	biologiczna/life science	9 567	7 522	79
	fizyczna/physical science	7 536	7 659	102
	matematyczna i statystyczna/mathematics and statistics	3 234	6 403	198
	informatyczna/computing	22 836	20 245	89
Zdrowie i opieka społeczna/ Health and welfare	medyczna/health	32 683	34 469	105
	opieki społeczne/social services	934	2 431	260
Technika, przemysł, budownictwo/Technology, industry, construction	inżynieryjno-techniczna/ engineering and engineering trades	32 124	39 152	122
	produkcji i przetwórstwa/manufacturing and processing	15 523	16 736	108
	architektury i budownictwa/architecture and building	18 035	21 185	117
Rolnictwo/Agriculture	rolnicza, leśna i rybactwa/agriculture, for estry and fishery	8 696	5 601	64
	weterynaryjna/veterinary	821	912	111
Usługi/Services	usług dla ludności/personal services	23 656	15 521	66
	ochrony środowiska/environmental protection	5 943	6 702	113
	usługi transportowe/transport services	4 692	5 657	121
	ochrony i bezpieczeństwa/security services	1 643	16 748	1 019

Źródło/Source: [Szkolnictwo wyższe ... 2013]

Grupa kierunków kształcenia związana z rolnictwem realizowana jest w Polsce wyłącznie w szkołach wyższych o profilu rolniczym. Należą do nich: Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (SGGW), Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie (UP w Lublinie), Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu (UP w Poznaniu), Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu (UP we Wrocławiu), Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (UR w Krakowie), Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (UWM w Olsztynie) oraz Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy (UT-P w Bydgoszczy).

Największa liczba studentów przyrodniczych szkół wyższych kształci się na SGGW. W 2011 roku udział studentów z tej uczelni w liczbie studentów ogółem wynosił 1,4% [*Szkolnictwo wyższe...* 2013]. SGGW wyróżnia się także w grupie uczelni przyrodniczych pod względem liczby doktorantów oraz pracowników naukowych. Ich udział na uczelniach o profilu przyrodniczym w 2011 roku kształtował się kolejno na poziomie 32 i 23%. W stosunku do roku 2007 SGGW zwiększyła swój udział zarówno pod względem liczby studentów jaki i pracowników naukowych (rys. 1).



Rysunek 2. SGGW na tle innych szkół wyższych rolniczych w 2007 i 2011 roku

Rysunek 2. Warsaw University of Life Sciences compared to other ULS in Poland in 2007 and 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Szkoły wyższe...* 2007, 2011, *Sprawozdanie z działalności...* 2008, *Sprawozdanie Rektora...* 2012]

Source: own study based on [*Szkoły wyższe...* 2007, 2011, *Sprawozdanie z działalności...* 2008, *Sprawozdanie Rektora...* 2012]

Kształcenie na kierunkach o charakterze rolniczym tj. rolnictwie, ogrodnictwie, zootechnice, leśnictwie i weterynarii, odbywa się na pięciu wydziałach wyodrębnionych w strukturze SGGW: Wydziale Rolnictwa i Biologii (WRiB), Wydziale Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu (WOBiAK), Wydziale Nauk o Zwierzętach (WNoZ), Wydziale Leśnym (WL) oraz Wydziale Medycyny Weterynaryjnej (WMW).

W 2007 roku naukę na wydziałach o profilu rolniczym pobierało 7745 osób, w tym 4464 w trybie stacjonarnym i 3281 w trybie niestacjonarnym. Stanowiły one łącznie 36% ogółu studentów SGGW. Największa liczba studentów kształciła się na WRiB – 2260 osób. W kolejnych czterech latach liczba studentów na wydziałach o profilu rolniczym zmalała do 6719 osób. Zmniejszeniu uległ także ich udział w liczbie studentów ogółem (spadek o 5%). Było to konsekwencją m.in. mniejszego zainteresowania studiami na WOBiAK, zarówno w trybie stacjonarnym, jak i niestacjonarnym (spadek odpowiednio o 7,98% i 10,52%) (tab. 2).

Tabela 2. Liczba studentów w poszczególnych jednostkach w latach 2007 i 2011
 Table 2. Number of students in faculties in 2007 and 2011

Wydziały/Faculties	Studia/Studies				Zmiana 2007-2011 (2007=100)/Change 2007-2011 (2007=100)	
	stacjonarne/ full-time	niestacjonarne/ extramural	stacjonarne/ full-time	niestacjonarne/ extramural	studia/studies	
	2007		2011		stacjonarne/ full-time	niestacjonarne/ extramural
Rolnictwa i Biologii/ <i>Agriculture and Biology*</i>	1270	990	1255	638	98,82	64,44
Medycyny Weterynaryjnej/ <i>Veterinary Medicine*</i>	873	232	885	189	101,37	81,47
Leśny/ <i>Forestry*</i>	702	808	646	723	92,02	89,48
Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu/ <i>Horticulture, Biotechnology and Landscape Architecture*</i>	1109	635	932	473	84,04	74,49
Budownictwa i Inżynierii Środowiska/ <i>Civil and Environmental Engineering</i>	990	793	1044	1015	105,45	128,00
Technologii Drewna/ <i>Wood Technology</i>	522	452	427	240	81,80	53,10
Nauk o Zwierzętach/ <i>Animal Sciences*</i>	510	616	597	381	117,06	61,85
Nauk Ekonomicznych/ <i>Economic Sciences</i>	2130	1769	2104	2432	98,78	137,49
Nauk o Żywności/ <i>Food Sciences</i>	913	744	833	591	91,24	79,44
Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji/ <i>Human Nutrition and Consumer Sciences</i>	905	882	985	646	108,84	73,24
Inżynierii Produkcji/ <i>Production Engineering</i>	1018	557	1019	501	100,10	89,45
Nauk Humanistycznych/ <i>Social Sciences</i>	983	651	1164	704	118,41	108,14
Zastosowań Informatyki i Matematyki/ <i>Applied Informatics and Mathematics</i>	417	0	831	310	199,28	31 000,00

* wydziały o profilu rolniczym/*agricultural faculties*

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Sprawozdanie EN-1/2011/2012/... 2011*]

Source: own study based on [*Sprawozdanie EN-1/2011/2012/... 2011*]

W celu ukazania jakości kształcenia na wydziałach o profilu rolniczym (WRiB, WMW, WL, WOBiAK, WNoZ) na tle innych wydziałów wyodrębnionych w strukturze SGGW (Budownictwa i Inżynierii Środowiska – WBiŚ, Technologii Drewna – WTD, Nauk Ekonomicznych – WNE, Nauk o Żywności – WNoŻ, Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji – WNoŻCziK, Inżynierii Produkcji – WIP, Nauk Społecznych – WNS, Zastosowań Informatyki i Matematyki – WZliM) przeprowadzono analizę uwzględniającą wielkości wskaźnikowe. Biorąc pod uwagę dostępność danych, wybrano dwa wskaźniki: relację liczby samodzielnych pracowników naukowych do liczby pracowników ogółem oraz liczbę studentów przypadających na jednego pracownika naukowego (tab. 3). Przeprowadzona analiza wykazała, że wśród wydziałów o profilu rolniczym największy udział samodzielnych pracowników naukowych w liczbie pracowników ogółem w 2007 roku był

Tabela 3. Umiejscowienie wydziałów SGGW względem wskaźników jakości kadry naukowej i wydajności kształcenia w 2007 i w 2011 r.

Table 3. The placement of faculties of WULS and its departments by quality of staff and educational performance in 2007 and 2011

Wydział/Faculty	Udział samodzielnych pracowników w liczbie pracowników ogółem/ <i>The share of independent research staff in the total number of academic teachers</i>		Liczba studentów przypadająca na jednego nauczyciela akademickiego/ <i>Number of students per one academic teacher</i>	
	2007	2011	2007	2011
WRiB/ <i>FAB</i>	0,26	0,34	23	21
WMW/ <i>FVM</i>	0,30	0,33	9	10
WL/ <i>FF</i>	0,35	0,35	18	17
WOBiAK/ <i>FHBLA</i>	0,37	0,42	14	12
WBiIŚ/ <i>FCEE</i>	0,25	0,26	15	19
WTD/ <i>FWT</i>	0,32	0,27	16	11
WNoZ/ <i>FAS</i>	0,40	0,38	15	14
WNE/ <i>FES</i>	0,20	0,23	26	37
WNoŻ/ <i>FFS</i>	0,24	0,25	18	15
WnoŻCiK/ <i>FHNCS</i>	0,21	0,21	20	16
WIP/ <i>FPE</i>	0,33	0,29	26	26
WNS/ <i>FSS</i>	0,25	0,24	38	33
WZliM/ <i>FAIM</i>	-	0,21	-	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [*Sprawozdanie z działalności... 2008, Sprawozdanie Rektora... 2012*]
 Source: own study based on [*Sprawozdanie z działalności... 2008, Sprawozdanie Rektora... 2012*]

na WNoZ (40%), zaś w roku 2011 na WOBiAK (42%). W analizowanych latach te dwa wydziały odznaczały się największym udziałem samodzielnych pracowników naukowych także wśród wszystkich wydziałów SGGW. Z kolei liczba studentów na jednego nauczyciela akademickiego wśród wydziałów o profilu rolniczym zarówno w 2007 jak i 2011 roku była bardzo zróżnicowana. Najmniejsza liczba studentów na jednego nauczyciela akademickiego występowała na WMW (9 osób w 2007 roku i 10 osób w 2011 roku), a największa na WRiB (23 osoby w 2007 roku i 21 osób w 2011 roku) – tabela 3.

Podsumowanie i wnioski

Rolnictwo, obok łowiectwa, to nie tylko najdawniejsza, ale i najważniejsza dziedzina działalności ludzkiej [Rudnicki 2013]. Jego istotą jest zaspokajanie niezbywalnej potrzeby człowieka, jaką jest pożywienie. Wytwarzanie żywności o wysokiej jakości wymaga rozległej wiedzy i umiejętności praktycznych, nabywanych w procesie kształcenia, zwłaszcza na poziomie wyższym.

Wyniki przeprowadzonej analizy wskazały, że zainteresowanie kierunkami rolniczymi w Polsce maleje. W 2011 roku łącznie na studia o kierunkach rolniczych, leśnych i rybackich przyjęto o 36% mniej studentów niż w 2007 roku i był to największy spadek wśród wszystkich podgrup kierunków studiów. Mniejszym zainteresowaniem cieszyły się studia niestacjonarne. Zmiany te potwierdził przykład SGGW w Warszawie, w której na wszystkich wydziałach o profilu rolniczym (WRiB, WMW, WL, WOBiAK, WNoZ) odnotowano zmniejszenie się liczby studentów pobierających naukę w trybie niestacjonarnym. Było to prawdopodobnie związane z utratą uprzywilejowanej pozycji materialnej zawodu rolnika, ogrodnika i leśnika. Ponadto, w otoczeniu szeroko pojętego rolnictwa rynek pracy jest w dużym stopniu nasycony kompetentną kadrami.

Wskaźniki jakości kształcenia na kierunkach rolniczych w SGGW uwzględniające udział samodzielnych pracowników naukowych w liczbie pracowników ogółem oraz liczbę studentów przypadających na jednego nauczyciela akademickiego osiągnęły wyższe wartości niż w przypadku pozostałych wydziałów. Wyniki przeprowadzonej analizy wykazały, że największy udział samodzielnych pracowników naukowych miał WNoZ i WOBiAK. Najmniejsza zaś liczba studentów na jednego nauczyciela akademickiego występowała na WMW. Można stwierdzić, że wydziały o profilu rolniczym troszczą się o rozwój potencjału naukowego i dydaktycznego.

Literatura

- Otoliński E., Wielicki W. 2003: *Kierunki rozwoju wsi i gospodarstw rolnych*, Roczn. Akademii Rolniczej w Poznaniu, seria „Ekonomia”, CCCLVIII (2), 103-119.
- Rudnicki F. 2013: *Kształcenie rolnicze w Polsce – teraźniejszość i przyszłość*, *Fragm. Agron.*, nr 30(4), 189-193.
- Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej i współpracy międzynarodowej za rok 2007*. 2008: SGGW, Warszawa, 7-26.
- Sprawozdanie Rektora SGGW prof. dr hab. Alojzego Szymańskiego z działalności Uczelni za rok 2012*. 2012: SGGW, Warszawa, 7-31.
- Szkolnictwo wyższe w Polsce*. 2013: MNiSW, Warszawa, http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_07/0695136d37bd577c8ab03acc5c59a1f6.pdf.
- Szkoły wyższe i ich finanse 2007-2011*: 2007-2011: GUS, Warszawa.

Summary

Knowledge as a „universal substitute” has become a fundamental resource in the modern economy. Knowledge is also important in the development of agriculture, food economy and rural areas. Higher education is the main creator of knowledge. In particular significant role fulfill life sciences universities. The purpose of this article is to present the changes that have taken place in public universities that specialize in personnel training and researches in the field of agriculture, food economy and rural areas in Poland. As an empirical illustration will be used Warsaw University of Life Sciences.

Adres do korespondencji
mgr Piotr Pietrzak
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Wydział Nauk Ekonomicznych
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
tel. 697 999 095
e-mail: piotr.grzegorz.pietrzak@gmail.com